

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного господарського
суду у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР
за жовтень 2025 року

1. справи про банкрутство	4
1.1 Про особливості застосування п. 1-8 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ	4
1.2 Щодо правової природи грошової винагороди арбітражного керуючого / ліквідатора	7
1.3 Про обов'язок юридичної особи, яку визнано банкрутом, зареєструвати електронний кабінет у підсистемі «Електронний суд» ЄСІКС	9
1.4 Щодо покладення солідарної відповідальності на органи управління боржника на підставі ст. 34 КУзПБ	10
2. справи щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язані з антимонопольним та конкурентним законодавством.....	13
2.1 Щодо наслідків бездіяльності органу АМК у прийнятті рішення поза межами строку давності притягнення до відповідальності за порушення законодавства про захист економічної конкуренції	13
2.2 Щодо питання розмежування юрисдикції у спорі про захист прав на корисну модель	15
3. справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав	17
3.1. Юрисдикція спору за позовом спадкоємців учасника товариства про визначення розміру статутного капіталу та розміру часток учасників товариства, у прийнятті до якого спадкоємцям відмовлено	17
3.2. Щодо належного позивача у спорах про визначення розміру статутного капіталу та розміру часток учасників товариства.....	18
3.3. Щодо порушення переважного права учасника ТОВ при відчуженні частки статутного капіталу товариства у випадку, коли частка ТОВ була предметом кількох послідовних правочинів.....	20
3.4. Щодо корпоративних прав у фермерському господарстві та правомочності його засновників.....	22
4. справи щодо земельних відносин та права власності	25
4.1. Щодо права нового власника майна вимагати в судовому порядку припинення податкової застави, накладеної через борги попередника.....	25
4.2. Щодо порядку передачі в оренду земельних ділянок, які були виключені із площ земель колективного сільськогосподарського підприємства, що підлягали поділу (паюванню)	26
5. Процесуальні питання	29
5.1 Щодо проголошення судового рішення.....	29

Перелік уживаних скорочень

АТ	– акціонерне товариство
АМК	– Антимонопольний комітет України
ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ВС	– Верховний Суд
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ЄДР	– Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КУзПБ	– Кодекс України з процедур банкрутства
ОП КГС ВС	– об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ОСББ	– об'єднання співвласників багатоквартирного будинку
ПП	– приватне підприємство
ТОВ	– товариство з обмеженою відповідальністю
ФГ	– Фермерське господарство
ФОП	– фізична особа – підприємець
ЦК України	– Цивільний кодекс України

1. справи про банкрутство

1.1 Про особливості застосування п. 1-8 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ

Норми п. 1-8 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ не містять вказівки, що вони (норми) підлягають застосуванню виключно до підприємств державної форми власності. Посилання у п. 1-8 «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ стосується не обставин фактичного здійснення чи не здійснення розподілу електричної енергії на визначених у цьому пункті територіях, а охоплюється поняттям території здійснення ліцензованої діяльності операторами системи розподілу.

У провадженні господарського суду перебуває справа про банкрутство ТОВ «Луганське енергетичне об'єднання» (далі – ТОВ «ЛЕО», боржник) на етапі розпорядження майном боржника.

Згідно з витягом з ЄДР основним видом діяльності ТОВ «ЛЕО» є «35.13 Розподілення електроенергії». Боржник здійснює діяльність з розподілу електричної енергії згідно з постановою НКРЕКП від 30.11.2018 № 1587 на підставі відповідної ліцензії. З 01.01.2019 ТОВ «ЛЕО» провадить діяльність з розподілу електричної енергії на території Луганської області.

Згідно з Переліком територій, на яких ведуться (велись) бойові дії або тимчасово окупованих рф, затверджених наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій від 22.12.2022 № 309, до нього включені райони Луганської області – території, які станом на 31.12.2023 є тимчасово окупованими.

Відповідно до інформації, наданої НКРЕКП в листі від 16.04.2024 № 4003/21.2/7-24, ТОВ «ЛЕО» є оператором системи розподілу електричної енергії та здійснювало свою діяльність на територіях, на яких велися бойові дії, або територіях, тимчасово окупованих РФ.

Міністерство Юстиції України звернулося до господарського суду з клопотанням про закриття провадження у справі про банкрутство ТОВ «ЛЕО» на підставі п. 1-8 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ.

ТОВ «ЛЕО» подало клопотання про призначення електротехнічної експертизи, метою якої є встановлення / підтвердження його технічної можливості розподіляти електроенергію на Луганщині з 08.03.2024.

Місцевий господарський суд постановив ухвалу, якою, зокрема, відмовив у задоволенні клопотання про призначення експертизи та закриття провадження у справі про банкрутство ТОВ «ЛЕО».

Ухвала суду мотивована тим, що боржник у справі є оператором системи розподілу електричної енергії та здійснював свою діяльність на територіях, на яких

велися бойові дії, або територіях, тимчасово окупованих РФ, тому на нього поширюються встановлені у п. 1-8 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ обмеження щодо застосування процедур банкрутства. У зв'язку з цим провадження у справі підлягає закриттю.

Суд апеляційної інстанції не погодився з такою позицією та скасував ухвалу місцевого господарського суду, направивши справу для продовження розгляду. Суд зазначив про відсутність підстав для закриття провадження у справі про банкрутство ТОВ «ЛЕО» за браком необхідних кваліфікуючих ознак для застосування наслідків, передбачених п. 1-8 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ. Окрім того, зміни, внесені законодавцем Законом від 07.02.2024 № 3577-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення платоспроможності окремих державних підприємств у сфері енергетики, що перебувають у критичному стані» (далі – Закон № 3577-ІХ), не були спрямовані на безпосереднє закриття банкрутства щодо недержавних підприємств, які визначені як оператори системи розподілу електричної енергії відповідно до ліцензії.

ОЦІНКА СУДУ

07.02.2024 Верховна Рада України прийняла Закон України № 3577-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення платоспроможності окремих державних підприємств у сфері енергетики, що перебувають у критичному стані (набрав чинності 08.03.2024), яким внесені зміни до розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ, зокрема доповнено його п. 1-8.

У цьому пункті встановлено, що до 01.01.2026 не порушуються провадження у справах про банкрутство, а порушені провадження підлягають припиненню щодо боржників – операторів системи розподілу, що здійснюють розподіл електричної енергії на територіях ліцензованої діяльності, до складу яких входять території, на яких велися бойові дії станом на 31.12.2023, або території, тимчасово окуповані російською федерацією станом на 31.12.2023, відповідно до переліку, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань тимчасово окупованої Російською Федерацією території України.

КГС ВС зазначив, що дотримання балансу захисту публічного та приватного інтересів є однією з основних функцій господарського суду під час провадження у справі про банкрутство.

Захист приватного інтересу полягає в максимальному задоволенні вимог кредиторів, відновленні платоспроможності боржника або його ліквідації та продажу майна у ліквідаційній процедурі з метою погашення вимог кредиторів.

Водночас захист публічного інтересу знаходить свій вияв у встановленні в п.1-8 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ певних обмежень, що мають строковий характер.

КГС ВС дійшов висновку, що в цьому випадку сама держава визначилася зі способом захисту публічного інтересу, зокрема, шляхом закриття провадження у справах про банкрутство боржників – операторів системи розподілу, що здійснюють розподіл електричної енергії на територіях ліцензованої діяльності, до складу яких входять території, на яких велися бойові дії станом на 31.12.2023, або території, тимчасово окуповані РФ станом на 31.12.2023 (близький за змістом висновок наведено у постанові Верховного Суду від 19.11.2024 у справі № 911/4610/15).

Крім того, КГС ВС зауважив, що посилання у п. 1-8 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ стосується території здійснення ліцензованої діяльності операторами, а не факту її фактичного здійснення чи нездійснення.

Поza увагою апеляційного господарського суду також залишилося те, що, приймаючи Закон № 3577-ІХ, законодавець акцентував на пріоритеті стабільності роботи як вугільнодобувних підприємств, так і енергетичних.

Норми п. 1-8 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ не містять вказівки на те, що вони (норми) підлягають застосуванню виключно до підприємств державної форми власності. За своїм змістом вказана норма є доступною, чіткою і зрозумілою.

Як вбачається з мотивувальної частини постанови, скасовуючи ухвалене місцевим господарським судом рішення, суд апеляційної інстанції керувався не безпосередньо правовим актом, а змістом пояснювальної записки до попередньої редакції законопроекту, зазначивши водночас власне тлумачення мети й цілей прийняття відповідного закону.

Колегія суддів КГС ВС, зважаючи на встановлені судом першої інстанції обставини, не спростовані апеляційним судом, вважає правильним висновок місцевого господарського суду, що ТОВ «ЛЕО» відноситься до осіб, щодо яких тимчасово призупинено застосування процедур банкрутства, та наявність правових підстав для закриття провадження у справі про банкрутство цього товариства в порядку п.1-8 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ.

Крім цього, КГС ВС враховує, що власне факт закриття провадження у справі про банкрутство ТОВ «ЛЕО» відповідно до п.1-8 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ не є підставою для списання / прощення наявної у боржника заборгованості, не припиняє його господарської діяльності, не перешкоджає виконанню боржником наявних грошових зобов'язань, не позбавляє як фізичних, так і юридичних осіб на подальше ведення господарської діяльності з боржником та у разі порушення підприємством відповідних зобов'язань – на судових захист.

За результатами розгляду касаційної скарги КГС ВС скасував постанову суду апеляційної інстанції, залишивши в силі ухвалу господарського суду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.09.2025 у справі № 913/567/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130755151>

1.2 Щодо правової природи грошової винагороди арбітражного керуючого / ліквідатора

Вимоги щодо сплати грошової винагороди не є грошовим зобов'язанням боржника перед кредитором, а мають свій окремий, відмінний від розгляду вимог кредиторів порядок їх вирішення, визначений КУзПБ. Грошова вимога ліквідатора не може бути визнана як поточні вимоги до боржника

У провадженні господарського суду на стадії ліквідаційної процедури перебуває справа про банкрутство ВАТ «Теребовлянська фабрика ялинкових прикрас», в якій у 2018 році Окряк А. В. призначений ліквідатором.

Західний апеляційний господарський суд постановою від 14.02.2024 відсторонив арбітражного керуючого Окряка А. В. від виконання повноважень ліквідатора, залишивши тимчасово виконання обов'язків, і пізніше призначив нового ліквідатора – Опришка О. З.

У процесі розгляду справи про банкрутство господарські суди розглядали звіт Окряка А. В. про винагороду: у січні 2025 року суд першої інстанції затвердив винагороду в сумі 781 996,00 грн, у квітні 2025 року апеляційний суд скасував це рішення і затвердив винагороду частково, зменшивши її до 430 059,90 грн.

Окряк А. В. (як фізична особа) звернувся до суду з вимогою про визнання його винагороди поточними грошовими вимогами до банкрута.

Місцевий господарський суд відмовив Окряку А. В. у задоволенні заяви про визнання його поточних грошових вимог відносно ВАТ «Теребовлянська фабрика ялинкових прикрас» та відхилив кредиторські грошові вимоги, з чим погодився суд апеляційної інстанції.

Судові рішення мотивовані тим, що вимоги щодо сплати грошової винагороди розпорядника майна та ліквідатора не є грошовим зобов'язанням боржника перед кредитором, а мають свій окремий, відмінний від розгляду вимог кредиторів порядок їх вирішення, визначений КУзПБ.

ОЦІНКА СУДУ

У цій справі арбітражний керуючий, який виконував обов'язки розпорядника майна боржника та ліквідатора банкрута у справі і був відсторонений від виконання обов'язків внаслідок задоволення скарги кредитора боржника на дії та бездіяльність ліквідатора, звернувся із заявою про визнання грошових вимог до боржника, які складаються з несплаченої суми грошової винагороди арбітражного керуючого, які він вважає поточними грошовими вимогами.

КГС ВС наголосив, що поточні вимоги кредитора – це неоплачені боржником вимоги, які виникли в процедурах банкрутства, за період після порушення

господарським судом провадження у справі про банкрутство і до винесення постанови про визнання боржника банкрутом, відкриття ліквідаційної процедури і призначення ліквідатора.

Крім цього, в ліквідаційній процедурі у банкрута не можуть виникати зобов'язання зі сплати обов'язкових платежів, оскільки господарська діяльність банкрута завершується і строк виконання всіх грошових зобов'язань банкрута вважається таким, що настав.

Вимоги щодо сплати грошової винагороди не є грошовим зобов'язанням боржника перед кредитором, а мають свій окремий, відмінний від розгляду вимог кредиторів порядок їх вирішення, визначений ст. 30, 61 КУзПБ.

КУзПБ визначає декілька джерел отримання арбітражним керуючим грошової винагороди під час виконання повноважень у процедурі банкрутства: за рахунок авансу від заявника або, якщо аванс вичерпано, за рахунок коштів від господарської діяльності, продажу незаставного майна боржника чи фонду, створеного кредиторами.

КГС ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій, що грошова винагорода ліквідатора не може бути визнана як поточні грошові вимоги до боржника. До того ж у разі набуття статусу кредитора у справі арбітражний керуючий, відсторонений від участі у справі внаслідок задоволення скарги кредитора на його дії та бездіяльність, отримує процесуальну можливість впливати на хід ліквідаційної процедури шляхом оскарження судових рішень, що не відповідає меті відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень.

У питанні визначення розміру оплати послуг арбітражного керуючого під час здійснення ним ліквідаційної процедури у справі про банкрутство КГС ВС наголосив, що господарські суди мають досліджувати не тільки період здійснення процедури, а й які фактичні дії вчиняв ліквідатор, та чи дійсно такі дії потребували саме стільки часу на їх вчинення, оскільки оплаті підлягає виключно фактично виконана робота (її обсяг), а не період часу, протягом якого тривала означена процедура.

Враховуючи встановлені судом апеляційної інстанції обставини, КГС ВС погодився з його висновком про часткове затвердження звіту арбітражного керуючого Окряка А. В. про нарахування та виплату грошової винагороди за підсумками процедури ліквідації у справі про банкрутство ВАТ «Теребовлянська фабрика ялинкових прикрас».

КГС ВС не встановив порушення чи неправильного застосування судами попередніх інстанцій норм права, судові рішення у цій справі залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови від 15.10.2025 у справі № 11/Б-664 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131390824>

1.3 Про обов'язок юридичної особи, яку визнано банкрутом, зареєструвати електронний кабінет у підсистемі «Електронний суд» ЄСІКС

Чинне законодавство не містить у собі винятків, які б звільняли юридичну особу від обов'язку зареєструвати електронний кабінет в підсистемі «Електронний суд» Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи при визнанні її банкрутом та відкритті ліквідаційної процедури.

У провадженні господарського суду знаходиться справа про банкрутство ТОВ «Софія буд груп» (далі – відповідач-1, боржник), в межах якої ОСББ «Софія Київська 2» подало позов про скасування державної реєстрації на об'єкт нерухомого майна (споруду виробничого призначення ГРП).

Місцевий господарський суд скасував державну реєстрацію права власності боржника на споруду виробничого призначення, з чим погодився суд апеляційної інстанції.

ТОВ «Софія буд груп» в особі ліквідатора – арбітражного керуючого подало касаційну скаргу, яку КГС ВС залишив без руху та зобов'язав скаржника надати документ, що підтверджує сплату судового збору, і зареєструвати електронний кабінет в підсистемі «Електронний суд».

Оскільки скаржник не виконав вимог ухвали КГС ВС щодо необхідності реєстрації електронного кабінету ТОВ «Софія буд груп» в підсистемі «Електронний суд», касаційну скаргу повернули.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до ч. 5 ст. 6 ГПК України електронний кабінет – це персональний кабінет (веб-сервіс чи інший користувацький інтерфейс) у підсистемі (модулі) Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи (далі – ЄСІКС), за допомогою якого особі, яка пройшла електронну ідентифікацію, надається доступ до інформації та сервісів ЄСІКС або її окремих підсистем (модулів), у тому числі можливість обміну (надсилання та отримання) документами (в тому числі процесуальними документами, письмовими та електронними доказами тощо) між судом та учасниками судового процесу, а також між учасниками судового процесу. Електронна ідентифікація особи здійснюється з використанням кваліфікованого електронного підпису чи інших засобів електронної ідентифікації, які дають змогу однозначно встановити особу.

У ч. 6 зазначеної статті Кодексу встановлено, зокрема, що юридичні особи, зареєстровані за законодавством України, реєструють свої електронні кабінети в ЄСІКС або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами, в обов'язковому порядку. Можливість реєстрації Електронного кабінету у підсистемі (модулі) ЄСІКС обумовлюється наявністю у відповідної юридичної особи чинного кваліфікованого електронного підпису (КЕП), створеного в порядку, визначеному Законом України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги».

КГС ВС зазначив, що оскільки відповідно до ч. 1 ст. 61 КУзПБ ліквідатор з дня свого призначення виконує повноваження керівника (органів управління), арбітражний керуючий – ліквідатор ТОВ «Софія буд груп» може отримати кваліфікований електронний підпис цієї юридичної особи та зареєструвати електронний кабінет ТОВ «Софія буд груп» в підсистемі «Електронний суд» ЄСІКС.

Крім цього, суд касаційної інстанції підкреслив, що відповідачем-1 у цій справі є саме юридична особа – ТОВ «Софія буд груп», а не арбітражний керуючий (ліквідатор), який лише представляє інтереси товариства. Наявність електронного кабінету в арбітражного керуючого (ліквідатора) не замінює обов'язку юридичної особи зареєструвати електронний кабінет.

Актуальність відкриття електронного кабінету для боржника у справі про банкрутство юридичної особи, особливо в ліквідаційній процедурі, також ґрунтується на можливості відсторонення / заміни ліквідатора та необхідності забезпечити новому ліквідатору доступ до судових документів підприємства-боржника, включаючи відомості про дату та час поданих / отриманих судових електронних документів.

КГС ВС виснував, що чинне законодавство не містить у собі винятків, які б звільняли юридичну особу від обов'язку зареєструвати електронний кабінет в підсистемі «Електронний суд» ЄСІКС при визнанні її банкрутом та відкритті ліквідаційної процедури.

Ухвалою КГС ВС повернув скаржнику касаційну скаргу.

Детальніше з текстом ухвали КГС ВС від 29.09.2025 у справі № 911/899/22(911/3490/22) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130552263>

1.4 Щодо покладення солідарної відповідальності на органи управління боржника на підставі ст. 34 КУзПБ

Обов'язок боржника звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство у разі загрози неплатоспроможності, від імені якого діє його виконавчий орган (керівник), є імперативним та незалежним від процедури узгодження цього питання із засновниками чи учасниками товариства.

Господарський суд визнав ТОВ «Ліга Буд Сервіс» (далі – ТОВ «Ліга Буд Сервіс», Товариство) банкрутом та відкрив ліквідаційну процедуру, призначив ліквідатора.

Відповідно до відомостей Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань керівником Товариства, тобто виконавчим органом, є ОСОБА_1. Учасниками товариства є ОСОБА_1 та ОСОБА_2.

Арбітражний керуючий – ліквідатор звернувся до суду із заявою про покладення солідарної відповідальності за зобов'язаннями Товариства на осіб, які

виконували функції органів управління боржника, через порушення ними строків подання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство за наявності ознак неплатоспроможності боржника за ч. 6 ст. 34 КУзПБ.

Місцевий господарський суд, керуючись положеннями ч. 3 ст. 31 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», відмовив у задоволенні заяви. Суд дійшов висновку, що для доказування можливості застосування до керівника та засновника товариства солідарної відповідальності необхідним є визначення дати зниження розміру чистих активів більш ніж на 50 відсотків порівняно з аналогічним періодом минулого року та дати відкриття провадження у справі про банкрутство. Наразі у звіті арбітражного керуючого прослідковувалося зростання розміру чистих активів боржника за період, який аналізувався, тому не було необхідності скликати збори засновників для розгляду питання про звернення із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Суд апеляційної інстанції підтримав позицію Господарського суду міста Києва, зазначивши про відсутність у спірних правовідносинах ознак загрози неплатоспроможності.

ОЦІНКА СУДУ

Об'єктом касаційного перегляду у цій справі були судові рішення, ухвалені за результатом вирішення питання щодо покладення солідарної відповідальності на органи управління боржника, у зв'язку з допущенням порушення вимог ч. 6 ст. 34 КУзПБ.

Солідарна відповідальність є правовим механізмом захисту та відновлення прав кредиторів (які були необізнані з вини боржника про стан його неплатоспроможності як під час вступу з ним у господарські відносини, так й після цього, під час погіршення платоспроможності боржника до стану загрози неплатоспроможності) за рахунок особистого майна керівника (органів управління) боржника, тобто майна, відмінного від майна боржника. Суб'єктами правопорушення є органи управління боржника, які можуть бути як одноособовим органом управління, так і колективним.

За змістом положень ч. 6 ст. 34 КУзПБ порушення, яке є умовою покладення солідарної відповідальності, – це допущене керівником боржника (а з 20.03.2023 – органами управління боржника) порушення місячного строку звернення до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство у разі загрози неплатоспроможності боржника та в інших випадках, передбачених цим Кодексом.

КГС ВС зауважив, що для покладення солідарної відповідальності на керівника / члена органу управління боржника істотне значення має встановлення моменту виникнення в нього обов'язку звернутися до суду із заявою про відкриття

провадження у справі про банкрутство боржника. Момент виникнення такого обов'язку залежить у кожному конкретному випадку від наявності об'єктивних юридичних фактів, що підтверджують виникнення загрози неплатоспроможності і вочевидь свідчать про неможливість продовження нормальної господарської діяльності без негативних наслідків для боржника та його кредиторів. Такими умовами є (1) існування у боржника щонайменше перед двома кредиторами зобов'язань, строк виконання яких настав та визначається за правилами закону, що регулює відповідні правовідносини (купівлі-продажу, поставки, підряду, позики, бюджетні та податкові тощо); (2) розмір всіх активів боржника є меншим, ніж сумарний розмір зобов'язань перед всіма кредиторами боржника, строк виконання яких настав за правилами закону, що регулює відповідні правовідносини, тобто такий майновий стан боржника за всіма його показниками, який за оцінкою сукупної вартості всіх активів боржника очевидно не здатний забезпечити задоволення вимог виконання зобов'язань перед всіма кредиторами, строк виконання яких настав, ні в добровільному, ні у передбаченому законом примусовому порядку.

Визначений ч. 6 ст. 34 КУзПБ обов'язок боржника звернутися до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство у разі загрози неплатоспроможності боржника, від імені якого відповідно до положень ст. 92, 97, ч. 2 ст. 98, ч. 1–3 ст. 99 ЦК України діє його виконавчий орган (керівник), є імперативним та презюмується в силу наведеної норми КУзПБ та за визначеними Законом правилами.

Вирішуючи спір у цій справі, Верховний Суд звернувся до правових висновків, викладених у постанові судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 04.09.2024 у справі № 908/3236/21 та постанові КГС ВС від 21.09.2021 у справі № 902/1023/19.

Отже, за результатами розгляду касаційної скарги, КГС ВС виснував, що, розглядаючи заяву про покладення солідарної відповідальності у цій справі, суди попередніх інстанцій помилково застосували приписи ч. 3 ст. 31 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та досліджували питання ознак загрози неплатоспроможності через призму порядку скликання виконавчим органом товариства зборів учасників для розгляду питання про звернення до суду із заявою про порушення справи про банкрутство.

Неправильне застосування приписів ч. 6 ст. 34 КУзПБ та безпідставне застосування ч. 3 ст. 31 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» призвело до того, що суди попередніх інстанцій фактично не дослідили зібраних доказів у справі та не встановили наявності чи відсутності такого правопорушення, яке є умовою для покладення солідарної відповідальності на керівника / орган управління боржника.

КГС ВС скасував рішення судів попередніх інстанцій, а справу в частині покладення солідарної відповідальності на ОСОБА_1 та ОСОБА_2 передав на новий розгляд до місцевого господарського суду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 02.10.2025 у справі № 910/2097/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130827279>

2. Справи щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язані з антимонопольним та конкурентним законодавством

2.1 Щодо наслідків бездіяльності органу АМК у прийнятті рішення поза межами строку давності притягнення до відповідальності за порушення законодавства про захист економічної конкуренції

У разі якщо господарські суди під час розгляду справи встановлять обставини саме щодо бездіяльності органів АМК, яка полягає у зволіканні щодо прийняття рішення за наслідками розгляду антимонопольної справи, в межах строків притягнення до відповідальності, які встановлені у ст. 42 Закону України «Про захист економічної конкуренції» за відсутності об'єктивних і поважних причин, що пов'язані безпосередньо із розглядом справи (складність справи / поведінка сторін антимонопольної справи / дії або бездіяльність відповідних державних органів), бездіяльність органу АМК не може визнаватися такою, що узгоджується з положеннями ст. 59 Закону.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу відділення АМК у справі за позовом Товариства про скасування рішення АМК.

Відділення АМК розпочало розгляд справи за ознаками вчинення двома учасниками, зокрема Товариством, порушень законодавства про захист економічної конкуренції, передбачених п. 1 ст. 50, п. 4 ч. 2 ст. 6 Закону України «Про захист економічної конкуренції» (далі – Закон № 2210) щодо трьох процедур закупівель.

Розслідування у справі тривало майже шість років і завершилося ухваленням рішення АМК, згідно з яким, зокрема, Товариство визнано таким, що вчинило антиконкурентні узгоджувані дії.

Суд першої інстанції рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного суду, позов задовольнив з тих мотивів, що Товариство притягнуто до відповідальності поза межами строків давності, встановлених у ч. 1 ст. 42 Закону № 2210, за відсутності поважних та об'єктивних причин для пропуску такого строку.

ОЦІНКА СУДУ

Суди першої та апеляційної інстанцій здійснили оцінку обставин справи та не встановили об'єктивних і поважних причин [як-то складність справи, поведінка сторін (відповідачів у справі), діями / бездіяльністю відповідних державних органів

у т. ч. органу АМК тощо], з якими пов'язана тривалість розгляду справи понад 6 років, а також дійшли висновку, що ухвалення відділенням АМК рішення протягом 6 років з початку розслідування вплинуло на права позивача.

Суд не втручається у дискрецію АМК поза межами перевірки за наявними підставами, передбаченими у ст. 59 Закону № 2210. Водночас суди можуть контролювати як відповідність реалізації дискреції закону (праву), так і узгодженість рішень / дій, прийнятих на підставі дискреції, з правами особи, загальними принципами публічної адміністрації, процедурними нормами, обставинами справи, наявними ресурсами тощо. Тож у разі звернення позивача до суду з вимогою про оскарження рішення / дій АМК саме на суд покладено обов'язок перевірки дотримання органами АМК вимог законодавства та здійснення ними рішення / дій на підставі, у спосіб та у межах повноважень, передбачених законодавством України.

КГС ВС зауважив, що згідно з судовою практикою в межах розслідування порушення конкурентного законодавства ЄСПЛ неодноразово зазначав, що адміністративні органи, ухвалюючи рішення, не можуть забезпечувати дотримання гарантій, передбачених Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод. Тому такі рішення згодом повинні бути предметом перевірки судового органу, що має «повну юрисдикцію» та насправді забезпечує гарантії, визначені п. 1 ст. 6 Конвенції.

Положення ч. 2 ст. 42 Закону № 2210 визначають, що перебіг строку позовної давності зупиняється на час розгляду органом АМК антимонопольної справи. Водночас наведені положення ніяким чином не скасовують, підмінюють та / або продовжують строки, визначені у частині першій цієї статті. Також ст. 19 Конституції України та п. 1 ст. 3 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» не наділяють правом органи АМК притягнути суб'єкта господарювання до відповідальності за порушення конкурентного законодавства поза межами, визначеними у ч. 1 ст. 42 Закону № 2210.

У разі якщо господарські суди під час розгляду справи встановлять обставини саме щодо бездіяльності органів АМК, яка полягає у зволіканні щодо прийняття рішення за наслідками розгляду антимонопольної справи, в межах строків притягнення до відповідальності, які встановлені у ст. 42 Закону № 2210 за відсутності об'єктивних і поважних причин, що пов'язані безпосередньо із розглядом справи (складність справи/поведінка сторін антимонопольної справи/дії або бездіяльність відповідних державних органів), бездіяльність органу АМК не може визнаватися такою, що узгоджується з положеннями ст. 59 Закону № 2210.

У вирішенні спорів про наявність / відсутність підстав для визнання недійсним рішення АМК та застосуванні положень ст. 59 Закону № 2210 у сукупності з положеннями частини другої ст. 42 цього Закону та ч. 2 ст. 1 Закону України «Про

Антимонопольний комітет України» щодо спеціальних процесуальних засад діяльності АМК важливим є застосування положень ч. 1, 2 ст. 42 Закону у сукупності та дотримання АМК строків давності, встановлених у цій статті.

Хоча чинне до 01.01.2024 законодавство про захист економічної конкуренції не встановлювало конкретних строків розгляду антимонопольної справи, проте у ч. 1 ст. 42 Закону № 2210 визначалися строки давності притягнення до відповідальності, відповідно, розгляд антимонопольної справи мав бути здійснений в такі строки, які б не перевищували строків давності притягнення до відповідальності, недотримання яких має наслідком звільнення особи від відповідальності.

Постановою КГС ВС залишив судові рішення попередніх інстанцій без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04.09.2025 у справі № 916/5677/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130025589>.

2.2 Щодо питання розмежування юрисдикції у спорі про захист прав на корисну модель

Вирішуючи питання юрисдикції спору, слід мати на увазі і зміст права, яке порушене, або підлягає захисту. Реєстрація корисної моделі за своїм змістом має на меті захист об'єкта інтелектуальної власності та його використання у господарській діяльності.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ФОП-2 у справі за позовом ФОП-1 до ФОП-2 про зобов'язання припинити порушення прав на корисну модель за патентом України, яка належить позивачу і він використовує її у своїй господарській діяльності.

Позивач просив суд:

- зобов'язати відповідача припинити порушення прав на корисну модель позивача за патентом України шляхом заборони її використання або виготовлення продуктів із застосуванням запатентованої корисної моделі, пропонування таких продуктів для продажу, зокрема, через мережу «Інтернет», продажу товару, виготовленого із застосуванням запатентованої корисної моделі, імпорту (ввезення) та іншого введення таких товарів в цивільний оборот чи їх зберігання для зазначених цілей;

- зобов'язати відповідача вилучити з цивільного обороту та знищити медичні вироби, вироблені ним із застосуванням одного незалежного та восьми залежних пунктів патенту України на корисну модель позивача, які знаходяться на балансі у відповідача.

Суд першої інстанції ухвалою відмовив у задоволенні клопотання позивача про відкладення розгляду справи та закриття провадження у справі, роз'яснивши що розгляд справи належить до юрисдикції загальних судів за правилами цивільного судочинства.

Ухвалу мотивовано тим, що позивач отримав права інтелектуальної власності за патентом на корисну модель як фізична особа та не надав належних доказів на підтвердження використання ним корисної моделі у господарській діяльності як фізичною особою–підприємцем.

Апеляційний господарський суд ухвалив постанову, якою зазначену ухвалу скасував, а справу направив до суду першої інстанції для продовження розгляду. Апеляційний суд зазначив, що з огляду на надані позивачем докази він систематично використовує у своїй господарській діяльності як фізична особа –підприємець належну йому корисну модель. Тож, враховуючи зміст спірних правовідносин, суб'єктний склад сторін цього спору та законодавство, що має застосовуватися до цих правовідносин, цей спір є господарським, а тому суд першої інстанції дійшов помилкового висновку про віднесення розгляду спору у справі до суду цивільної юрисдикції.

ОЦІНКА СУДУ

У частині доводів скаржника щодо питання юрисдикції спору у справі зазначив, зокрема, таке.

Суд нагадав, що у вирішенні питання про те, чи можна вважати правовідносини і відповідний спір господарськими, слід орієнтуватися:

чи є участь у спорі суб'єкта господарювання;

наявність між сторонами, по-перше, господарських відносин, урегульованих ЦК України, іншими актами господарського й цивільного законодавства, і, по-друге, спір про право, що виникає з відповідних відносин;

наявність у законі норми, що прямо передбачала б вирішення спору господарським судом;

відсутність у законі норми, що прямо передбачала б вирішення такого спору судом іншої юрисдикції.

Цивільні суди розглядають спори, де об'єкт інтелектуальної власності стосується цивільних прав та інтересів фізичних осіб, або коли спір виникає в межах цивільних правовідносин, не пов'язаних із господарською діяльністю, або де закон прямо відносить спір до цивільного судочинства. Це може бути спадкування прав інтелектуальної власності, поділ майна між подружжям, визнання прав інтелектуальної власності між фізичними особами, інші випадки, коли немає елемента господарської діяльності.

П. 1 ч. 1 ст. 231 ГПК України підлягає застосуванню, якщо позов подано внаслідок помилкового уявлення особи про її право на звернення до господарського суду у випадках, коли предмет спору чи суб'єктний склад його учасників не охоплюється юрисдикцією господарських судів, або коли право чи інтерес не підлягають судовому захисту.

Вирішуючи питання юрисдикції спору, слід мати на увазі і зміст права, яке порушене або підлягає захисту.

У цьому випадку позивач стверджує, що він є володільцем корисної моделі.

Верховний Суд виходить з того, що реєстрація корисної моделі за своїм змістом має на меті захист об'єкта інтелектуальної власності та його використання у господарській діяльності.

Сторони спору мають подвійний статус – фізичних осіб і підприємців, втім з обґрунтування позову та його підстав, наведеного і тверджень сторін вбачається, що спір виник саме по суті господарської діяльності суб'єктів та відповідного ймовірного порушення прав.

Постановою КГС ВС залишив оскаржену постанову без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 28.10.2025 у справі № 911/1272/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/1313907989>.

3. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав

3.1. Юрисдикція спору за позовом спадкоємців учасника товариства про визначення розміру статутного капіталу та розміру часток учасників товариства, у прийнятті до якого спадкоємцям відмовлено

Спір за позовом спадкоємців учасника ТОВ про визначення розміру статутного капіталу та розміру часток учасників товариства, у прийнятті до якого спадкоємцям було відмовлено, підлягає розгляду в порядку господарського судочинства.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу учасника ТОВ у справі за позовом двох спадкоємців учасника ТОВ до ТОВ та інших учасників товариства про визначення розміру статутного капіталу ТОВ та його учасників.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що позивачі, які є власниками часток у статутному капіталі ТОВ, що підтверджується свідоцтвом про право на спадщину, звернулися з цим позовом, оскільки загальні збори ТОВ рішенням відмовили їм у прийнятті до товариства за їхніми заявами.

Господарський суд ухвалою провадження у справі закрит, зазначивши, що у поданому позові позивачі не обґрунтовують своїх вимог порушенням корпоративних прав на участь в управлінні товариством. Продовжуючи протягом 8 років розгляд справи в районному суді про стягнення вартості частки у порядку спадкування, позивачі підтверджують свій намір лише на отримання грошової компенсації частки померлої учасниці товариства.

Апеляційний господарський суд постановою скасував ухвалу господарського суду, а справу направив для продовження розгляду до суду першої інстанції.

ОЦІНКА СУДУ:

КГС ВС зазначив, що корпоративні права – це права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації. Зазначені права учасників господарського товариства є складними, до них належать як майнові (право на частку прибутку, право на оплату вартості майна при виході з товариства тощо), так і немайнові права (право брати участь в управлінні справами товариства, право виходу з товариства тощо), визначені законом та установчими документами. Корпоративні права набуваються особою з моменту набуття права власності на частку (акцію, пай або інший об'єкт цивільних прав, що засвідчує участь особи в юридичній особі) у статутному капіталі юридичної особи.

За своєю природою корпоративні права та обов'язки є змістом корпоративних правовідносин, а частка у статутному капіталі – об'єктом правовідносин. Разом з іншими складовими (суб'єктом, підставами виникнення правовідношення) ці елементи становлять структуру корпоративних правовідносин.

Отже, з огляду на наведене правовідносини, які виникають з права на частку у статутному капіталі ТОВ (у тому числі право особи, яка успадкувала частку у статутному капіталі, на вступ до товариства), є корпоративними, а отже, підлягають розгляду за правилами господарського судочинства.

З урахуванням предмета та змісту позовних вимог, характеру правовідносин та суб'єктного складу сторін як учасників таких правовідносин КГС ВС погодився з висновками суду апеляційної інстанції, що цей спір є корпоративним спором, тобто таким, що виник з права на частку у статутному капіталі товариства, а тому підлягає розгляду в порядку господарського судочинства відповідно до положень ст. 20 ГПК України.

За результатами розгляду касаційної скарги рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15.10.2025 у справі № 920/265/24

3.2. Щодо належного позивача у спрах про визначення розміру статутного капіталу та розміру часток учасників товариства

Позов про визначення розміру статутного капіталу та розміру часток учасників є належним способом захисту прав учасника товариства, а не самого товариства. Якщо позивачем є юридична особа (товариство), а відповідачами – учасники такого товариства, а позовні вимоги спрямовані на визначення розміру статутного капіталу та визнання власником статутного капіталу одного з відповідачів, то в задоволенні такого позову слід відмовити через відсутність порушеного права чи інтересу самого товариства. Товариство не може мати інтересу у відновленні

корпоративних прав своїх учасників, оскільки необхідною умовою застосування судом певного способу захисту є наявність суб'єктивного права (інтересу) у позивача та порушення цього права з боку відповідача.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ПП у справі за позовом скаржника до учасників ПП, за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмету спору про визначення 100 % розміру статутного капіталу ПП, а також визначення власником 100 % статутного капіталу сумою в 60 100 одного із учасників ПП.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову відмовив.

Судові рішення мотивовані тим, що позивачем є саме товариство, а відповідачами – учасники такого товариства. Крім цього, позов фактично заявив позивач в інтересах одного із засновників. Разом з тим позовна вимога сформована так, що стягнення (визначення прав) буде проводитися не з відповідача, а на його користь.

ОЦІНКА СУДУ:

КГС ВС зазначив, що відповідно до ч. 3 та 4 ст. 45 ГПК України позивачами є особи, які подали позов або в інтересах яких подано позов про захист порушеного, невизнаного чи оспорюваного права або охоронюваного законом інтересу. Відповідачами є особи, яким пред'явлено позовну вимогу.

За загальним правилом позивач звертається за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав та законних інтересів. В інтересах інших осіб позивач може звертатися виключно у випадках, встановлених законом. Особа, яка подала позов, і особи, в інтересах яких подано позов, є позивачами. Відповідачами є особи, які порушують, не визнають або оспорюють права та законні інтереси цих осіб.

КГС ВС зазначив, що якщо особа фактично прагне відновити склад учасників товариства, відповідачами за такими позовами мають бути не тільки учасник товариства, який внаслідок задоволення позову може бути позбавлений своєї частки у статутному капіталі або її частини у грошову виразі, а й саме товариство.

Тобто позивачем має виступати особа, яка є учасником товариства, бере участь в управлінні товариством і доводить відсутність аналогічного права в іншого учасника.

Отже, позов про визначення розміру статутного капіталу та розміру часток учасників є належним способом захисту прав учасника товариства, а не самого товариства. Відповідачами за таким позовом мають бути товариство та інші учасники, які внаслідок задоволення позову можуть бути позбавлені своїх часток у статутному капіталі.

Натомість у цій справі позивачем є саме товариство, а відповідачами – учасники цього товариства. Крім цього, позов про встановлення 100 % розміру статутного капіталу ПП, а також визначення власником 100 % статутного капіталу сумою в 60 100 грн одного з відповідачів фактично заявлено в інтересах одного

із засновників, якого визначив відповідач, що не узгоджується з положеннями процесуального законодавства.

Оскільки участь у товаристві передбачає співпрацю, чи відновлення такої у вищому органі з учасниками товариства, саме учаснику товариства може бути не байдуже, хто саме входить до складу вищого органу товариства, тому позивач, як і саме товариство, не може мати інтересу у відновленні корпоративних прав учасників цього товариства.

Отже, господарський суд першої інстанції дійшов обґрунтованого висновку про відмову у позові в повному обсязі у зв'язку з недоведенням факту порушення корпоративних прав позивача ПП, оскільки необхідною умовою застосування судом певного способу захисту є наявність певного суб'єктивного права (інтересу) у позивача та порушення (невизнання або оспорювання) цього права (інтересу) з боку відповідача. Наслідком задоволення позовних вимог має бути відновлення порушених, невизнаних чи оспорюваних прав позивача, на користь якого ухвалюється відповідне рішення суду. Тоді як встановлення судом відсутності у позивача порушеного права чи охоронюваного законом інтересу є самостійною, достатньою підставою для відмови в позові.

За результатами розгляду касаційної скарги рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 25.09.2025 у справі № 920/1305/23 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/130552163>

3.3. Щодо порушення переважного права учасника ТОВ при відчуженні частки статутного капіталу товариства у випадку, коли частка ТОВ була предметом кількох послідовних правочинів

Переважне право учасника товариства на придбання частки іншого учасника, що продається третій особі, вважається порушеним за відсутності належного письмового повідомлення про намір продажу частки. Крім цього, порушення переважного права є завершеним юридичним фактом і не усувається зворотним викупом часток. Якщо частка була предметом кількох послідовних правочинів, тобто кілька разів відчужувалася з порушенням переважного права, учасник може вимагати переведення на себе прав за останнім договором. Повернення колишніх учасників у товариство через повторний правочин без повідомлення чинного учасника не відновлює порушеного права на переважну купівлю. Для реалізації переважного права учасник зобов'язаний внести на депозитний рахунок суду грошові кошти в розмірі, фактично сплаченому покупцем за договором, що підтверджується належними доказами.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу учасника ТОВ у справі за позовом учасника ТОВ до двох інших учасників ТОВ, які продали свої частки, та до покупця часток ТОВ про переведення на позивача прав та обов'язків покупця часток у статутному капіталі товариства у розмірі по 25 % статутного капіталу кожного,

а разом 50 % статутного капіталу за договором купівлі-продажу частки у статутному капіталі ТОВ.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що позивач є власником частки у статутному капіталі ТОВ у розмірі 50 %. Два інших учасника ТОВ при відчуженні своїх часток на користь покупця частки не дотрималися процедури, установлені ч. 3 ст. 20 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», статутом ТОВ, не повідомили письмово позивача про намір здійснити відчуження (продаж) належних їм часток у статутному капіталі товариства.

Крім того, купівля-продаж частки відбулася двічі та дійсний учасник дізнався про порушення його переважного права вже після завершення повторної купівлі-продажу частки, яка відбулася у зворотному напрямку від першочергового покупця частки назад до попереднього учасника і він втратив статус учасника товариства.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задовольнив.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що ч. 3 ст. 20 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» вимагає від учасника товариства, який має намір продати свою частку (частину частки), інформувати інших учасників у відповідному письмовому повідомленні про ціну та розмір частки, що відчужується, та інші умови, не унормовуючи, що такі «інші умови» є істотними. Тобто по суті продавець має ознайомити учасників з договором купівлі-продажу, який він планує укласти, адже інформація про певні умови може істотно вплинути на рішення учасника щодо використання його переважного права.

Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» передбачає обов'язкове письмове повідомлення учасника про намір продажу частки третій особі. За відсутності такого письмового повідомлення учасник не може вважатися повідомленим належним чином, у тому числі усно.

Переважне право учасника товариства на першочерговий викуп частки – це право учасника придбати частку іншого учасника, який має намір її відчужити, перед будь-якими третіми особами. Ця доктрина прямо закріплена у ст. 20 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та може деталізуватися в статутних документах товариства.

КГС ВС зазначив, що лише у разі порушення переважного права учасника товариства останній набуває права вимагати в судовому порядку переведення на себе прав і обов'язків покупця частки (частини частки).

Законодавство передбачає можливість захисту переважного права для учасника з подачею позову про переведення на відповідного учасника прав та обов'язків покупця частки. Факт відсутності повідомлення про намір продати частку є підставою для визнання факту порушення переважного права дійсного учасника.

Для реалізації переважного права учасник зобов'язаний внести на депозитний рахунок суду грошові кошти в розмірі, фактично сплаченому покупцем за договором, що підтверджується належними доказами.

КГС ВС наголосив на тому, що якщо купівля-продаж частки відбулася двічі та дійсний учасник дізнався про порушення його переважного права вже після завершення повторної купівлі-продажу частки, яка відбулася у зворотному напрямку від третьої особи назад до попереднього учасника і він втратив статус учасника товариства, то право на продаж частки товариства попередньому учаснику обмежується обов'язком запропонувати частку дійсному учаснику, який має переважне право на таку купівлю.

У випадку коли частка була предметом кількох послідовних правочинів, тобто кілька разів відчужувалася, порушуючи переважне право учасника, учасник, чие переважне право було порушене, може вимагати переведення прав за останнім договором.

Переважне право чинного учасника не втрачається через зміну статусів інших учасників або будь-які домовленості між ними. Якщо відчуження частки колишньому учаснику відбувається без повідомлення чинного учасника товариства, таке повідомлення є прямим порушенням переважного права.

Переважне право учасника товариства – це імперативна норма корпоративного права, спрямована на захист прав діючих учасників та збереження стабільності управління товариством, яка діє як захід відповідальності для недобросовісного учасника (продавця або покупця).

Маніпуляції з частками, що здійснюються в обхід інших учасників, укриття інформації про продаж вказують на недобросовісну поведінку та зловживання корпоративними правами.

Переведення прав є засобом відновлення порушеного права учасника і діє як захід відповідальності для недобросовісного учасника та не має захищати інтереси порушника, того хто ініціював відчуження частки, порушивши вимоги ст. 20 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

З огляду на зазначене повернення первісних продавців частки у попередній стан не відновить порушеного права позивача на переважне право на придбання частки (частини частки) іншого учасника товариства, що продається.

За результатами розгляду касаційної скарги рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 02.10.2025 у справі № 910/5625/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130881134>

3.4. Щодо корпоративних прав у фермерському господарстві та правомочності його засновників

З моменту державної реєстрації ФГ як юридичної особи право постійного користування земельною ділянкою, наданою засновникові для ведення такого

господарства, переходить до ФГ. Після реєстрації саме ФГ як суб'єкт підприємницької діяльності має право використовувати відповідну ділянку за її цільовим призначенням, тобто бути постійним користувачем. У процесі створення ФГ його засновник має обмежені правомочності щодо землі, оскільки його обов'язком є створення ФГ, що й буде користувачем цієї землі. Наявність статутного (складеного) капіталу ФГ дає певний обсяг корпоративних прав особі, частка якої визначається у статутному фондї, у випадку передачі до статутного (складеного) капіталу майна.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу засновника ФГ у справі за позовом скаржника до ФГ, за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору на стороні відповідача про визнання недійсними рішень загальних зборів ФГ від 07.08.2018, визнання недійсною нової редакції статуту ФГ.

Позов мотивовано тим, що статутом ФГ в редакції 2006 року не передбачений такий орган управління господарством, як загальні збори ФГ. Станом на 07.08.2018 третя особа не належала до органів управління ФГ, відповідно не мала права голосу, будь-які рішення з питань діяльності ФГ мали ухвалюватися одноосібно рішенням засновника; рішення загальних зборів ФГ щодо розподілу часток не є правочином, спрямованим на відчуження корпоративних прав, не містять істотних умов передачі частини корпоративних прав від позивача до третьої особи. Оспорюваним рішенням позивач незаконно фактично усунутий від управління юридичною особою.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову відмовив.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що відповідно до ст. 20 Закону України «Про фермерське господарство» майно фермерського господарства належить йому на праві власності.

Майнові права, що входять до складеного капіталу ФГ, передаються йому на визначений у статуті термін. У власності ФГ може перебувати будь-яке майно, в тому числі земельні ділянки, житлові будинки, господарські будівлі і споруди, засоби виробництва тощо, яке необхідне для ведення товарного сільськогосподарського виробництва і набуття якого у власність не забороняє закон.

КГС ВС вказав, що саме ФГ, зареєстроване як юридична особа, є власником цілісного майнового комплексу, а не засновник або член такого господарства. Тому право постійного користування земельною ділянкою, наданою для ведення селянського (фермерського) господарства, після його створення належить цьому господарству.

З моменту державної реєстрації ФГ та набуття ним прав юридичної особи таке господарство на основі норм права набуває як правомочності володіння і користування, так і юридичні обов'язки щодо використання земельної ділянки.

ФГ є формою підприємницької діяльності громадян, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію з метою отримання прибутку.

За приписами ч. 4 ст. 1 Закон України «Про фермерське господарство» фермерське господарство, зареєстроване як юридична особа, діє на основі статуту.

Закон України «Про фермерське господарство» не містить норм, які б розкривали поняття частки в статутному / складеному капіталі ФГ, прав, які надаються нею (корпоративні права).

Разом з цим наявність статутного (складеного) капіталу ФГ дає певний обсяг корпоративних прав особі, частка якої визначається у статутному фонді.

Тому у членів ФГ, які передали до статутного (складеного) капіталу майно, виникають корпоративні права, пов'язані з наявністю їх частки у статутному (складеному) капіталі господарства.

КГС ВС врахував, що статут ФГ, затверджений та зареєстрований 07.05.2006, не передбачає порядку формування майна (складеного капіталу), визначення часток. З моменту створення ФГ відбулася фактична заміна постійного землекористувача і його обов'язки перейшли до селянського (фермерського) господарства з дня його державної реєстрації. Після державної реєстрації такого господарства саме воно як суб'єкт підприємницької діяльності могло використовувати відповідну ділянку за її цільовим призначенням, тобто бути постійним користувачем.

КГС ВС зазначив, що земельна ділянка надається фізичній особі, однак метою надання є подальше створення ФГ як суб'єкта підприємництва (господарювання) з переданням цьому суб'єкту земельної ділянки. Тому в процесі створення ФГ його засновник має обмежені правомочності щодо землі, оскільки його обов'язком є створення фермерського господарства, що і буде користувачем цієї землі.

Позивач міг передати до складеного капіталу ФГ майно: грошові кошти, рухоме / нерухоме майно, в тому числі земельні ділянки, які належать позивачеві на праві приватної власності, на праві довічного успадкованого володіння тощо, однак позивач не довів таких обставини та документально не підтвердив.

Суди попередніх інстанцій встановили, що 07.08.2018 рішенням зборів ФГ вирішило питання щодо: зміни у складі засновників господарства; створення статутного капіталу та розподіл його між засновниками господарства; затвердження нової редакції статуту.

КГС ВС погодився з висновком судів, що рішенням зборів передбачалося лише створення статутного капіталу за рахунок внесків його засновників на рахунок ФГ, третя особа була запрошеною особою та не брала участі в голосуванні, голосування здійснював засновник господарства (позивач).

Встановлені судами попередніх інстанцій обставини свідчать про особисту участь та вільне волевиявлення позивача як засновника створеної ним юридичної особи щодо ухвалених в цілому спірних рішень загальних зборів.

З огляду на зазначене суди попередніх інстанцій дійшли правомірного висновку про відсутність підстав для задоволення позовних вимог позивача.

За результатами розгляду касаційної скарги рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 02.10.2025 у справі № 912/1059/24 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/130881136>

4. Справи щодо земельних відносин та права власності

4.1. Щодо права нового власника майна вимагати в судовому порядку припинення податкової застави, накладеної через борги попередника

Майно, придбане добросовісним набувачем на електронних торгах у межах виконавчого провадження, що перебуває у податковій заставі, яка виникла у зв'язку з податковим боргом попереднього власника, підлягає звільненню від такого обтяження за позовом нового власника на підставі ст. 391 ЦК України. Застава, яка не пов'язана з особою нового власника і перешкоджає йому в реалізації права користування та розпорядження своїм майном, має бути припинена у судовому порядку, оскільки порушує право власності набувача, яке вважається набутим правомірно та є непорушним

КГС ВС розглянув касаційну Головного управління Державної податкової служби України (далі – ГУ ДПС) за позовом ТОВ до скаржника про припинення обтяження у вигляді податкової застави.

ТОВ придбало на електронних торгах спірне майно (нежитлову будівлю), яка раніше належала ДП та перебувала у податковій заставі через податкову заборгованість попереднього власника. Після сплати повної вартості майна й державної реєстрації права власності ТОВ виявило, що податкова застava продовжує обтяжувати придбане майно.

ДП було власником спірного майна (нежитлової будівлі), яка у зв'язку з наявністю податкового боргу перебувала в податковій заставі. У межах виконавчого провадження це майно реалізовано на електронних торгах, де переможцем стало ТОВ, яке сплатило повну вартість й отримало право власності, посвідчене нотаріусом. Під час державної реєстрації нового права власності ТОВ з'ясувало, що на об'єкт досі зареєстровано податкову заставу, накладену через борги попереднього власника – ДП. Звернувшись до ГУ ДПС із заявою про зняття обтяження, ТОВ отримало відмову через відсутність законних підстав для звільнення майна від застави. У зв'язку з цим ТОВ подало позов до суду про припинення податкової застави, посилаючись на те що вона не пов'язана з його особою та перешкоджає реалізації прав власника.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов ТОВ задовольнив. Суди виходили з того, що нерухоме майно перебувало в податковій заставі через борг попереднього власника, тоді як до ТОВ така застava не застосовувалася. Оскільки податкова застava не пов'язана з особою позивача, але перешкоджає йому розпоряджатися майном, суди дійшли висновку про наявність підстав для припинення відповідного обтяження.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що податкова застава є способом забезпечення виконання податкового обов'язку конкретного боржника, а не обтяженням, яке автоматично переходить до нового власника майна.

Колегія суддів наголошує, що власник нерухомого майна, який правомірно набув його на електронних торгах у межах виконавчого провадження, має право вимагати припинення податкової застави, якщо така застава була встановлена за податковим боргом попереднього власника майна. Наявність податкової застави, непов'язаної з особою поточного власника, порушує його право власності, перешкоджаючи користуванню та розпорядженню майном. У такому випадку захист права власності може здійснюватися шляхом подання негаторного позову на підставі ст. 391 ЦК України про припинення обтяження у вигляді податкової застави, навіть якщо формальні підстави для її припинення, передбачені ст. 93 ПК України, відсутні.

Як встановили суди попередніх інстанцій у цій справі, до ТОВ податкова застава не застосовувалася, отже, він не є боржником, за яким обліковується податковий борг, у розумінні наведених норм ПК України.

КГС ВС наголошує, що позивач є добросовісним набувачем відповідного нерухомого майна, яке він набув за результатами проведених в межах виконавчого провадження електронних торгів. Процедура та результати їх проведення ніким не оспорені, а тому є дійсними.

Тож, придбавши нерухоме майно на торгах, ТОВ розраховувало, що матиме можливість вільно розпоряджатися ним, а держава в особі відповідних органів не перешкоджатиме цьому та належним чином виконуватиме власні зобов'язання.

КГС ВС акцентував увагу на тому, що непов'язана з особою позивача податкова застава порушує його права як власника майна розпоряджатися ним, а тому наявні підстави для її припинення, про що правильно виснували суди попередніх інстанцій.

За результатами розгляду касаційну скаргу ГУ ДПС залишено без задоволення, рішення попередніх судових інстанцій – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.09.2025 у справі № 914/2949/24 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130707906>

4.2. Щодо порядку передачі в оренду земельних ділянок, які були виключені із площ земель колективного сільськогосподарського підприємства, що підлягали поділу (паюванню)

Земельні ділянки сільськогосподарського призначення, виключені з площ земель, що підлягають розподілу (паюванню) та віднесені до земель загального користування (земель державної власності) відповідно до проєкту землеустрою щодо організації території земельних часток (паїв), не можуть бути об'єктом розпорядження районної державної адміністрації в порядку, передбаченому ст. 13 Закону України «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)» як нерозподілені (невитребовані) земельні ділянки.

Розпорядження такими земельними ділянками з порушенням встановленого порядку виходить за межі повноважень районної державної адміністрації, визначених статтями 17, 122 ЗК України та ст. 21 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», а укладені на підставі таких розпоряджень договори оренди землі є недійсними.

КГС ВС розглянула касаційну ТОВ за позовом прокурора в інтересах держави в особі ГУ Держгеокадастру до районної державної адміністрації (далі – РДА), ТОВ, дежреєстратора про визнання незаконним та скасування розпорядження, визнання недійсними договорів оренди земельних ділянок, скасування запису про державну реєстрацію права оренди.

Прокурор у позові зазначив, що РДА незаконно передала в оренду ТОВ дві земельні ділянки, які ще у 2003 році виключені зі складу паїв колишнього колективного сільськогосподарського підприємства (далі – КСП) і віднесені до земель державної власності. Надалі вони неодноразово передавалися в оренду як державні землі.

Проте у 2017 році через помилкові зміни у кадастрі щодо форми власності як «невизначеної» РДА видала розпорядження про передачу цих ділянок в оренду ТОВ, хоча не мала повноважень розпоряджатися державними землями за межами населених пунктів. Прокурор вважав такі дії незаконними та такими, що порушують інтереси держави.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задовольнив повністю. Рішення мотивовано тим, що спірне розпорядження, згідно з яким ТОВ надано в оренду земельні ділянки, ухвалене за межами наданих повноважень в галузі земельних відносин, що передбачені ст. 17, 122 ЗК України, ст. 21 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», ст. 13 Закону України «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)» (далі – Закон № 899-IV). Отже, вказане розпорядження є протиправним, порушує права позивача та підлягає скасуванню, а тому договори оренди, укладені на його підставі, є недійсними. Відповідно, підлягає скасуванню державна реєстрація права оренди спірних земельних ділянок з одночасним припиненням прав оренди ТОВ.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС наголошує, що організаційні та правові засади виділення власникам земельних часток (паїв) земельних ділянок у натурі (на місцевості) із земель, що належали колективним сільськогосподарським підприємствам, сільськогосподарським кооперативам, сільськогосподарським акціонерним товариствам на праві колективної власності, а також порядок обміну цими земельними ділянками, особливості розпорядження землями та використання земель, що залишилися у колективній власності після розподілу земельних ділянок між власниками земельних часток (паїв), регламентує Закон № 899-IV.

Разом з тим невитребуваною є земельна частка (пай), на яку не отримано документа, що посвідчує право на неї, або земельна частка (пай), право на яку

посвідчено відповідно до законодавства, але яка не була виділена в натурі (на місцевості).

КГС ВС звернув увагу, що відповідно до ст. 13 Закону № 899-IV нерозподіленими вважаються ділянки, які були включені до площі земель, що підлягали розподілу, але фактично не були виділені власникам паїв, а невитребуваними – ті, на які не оформлено або не реалізовано права власності. Такі землі можуть тимчасово передаватися в оренду лише за рішенням відповідної ради до моменту державної реєстрації права власності.

Як убачається з матеріалів справи та встановили суди попередніх інстанцій, спірні земельні ділянки – багаторічні насадження дійсно входили до складу земель колективної власності, що посвідчує державний акт на право колективної власності на землю, виданий колишньому КСП. Втім згідно з проектом землеустрою щодо організації території земельних часток (паїв) на території сільської ради та схеми поділу розпайованих земель колишнього КСП на земельні частки, які затверджені та погоджені рішеннями сільської ради, загальними зборами власників земельних часток (паїв) КСП, розпорядженнями голови РДА, багаторічні насадження, з яких надалі сформували спірні земельні ділянки, виключені з площ земель, що підлягали поділу та віднесені до земель загального користування.

Колегія суддів наголосила, що, враховуючи зазначене і що такі багаторічні насадження (відповідно до проекту землеустрою щодо організації території земельних часток (паїв)) не увійшли до площі земель, що підлягають розподілу, вони не підлягають розподіленню та паюванню, що виключає можливість розпорядження ними в порядку ст. 13 Закону України «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власниками земельних часток (паїв)». Наведене узгоджується з висновками, викладеними ВС, ухваленими в подібних правовідносинах.

КГС ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій, які висували, що спірне розпорядження голови РДА «Про надання в оренду земельних ділянок ТОВ», видане за межами наданих повноважень в галузі земельних відносин, передбачених статтями 17, 122 ЗК України, ст. 21 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», ст. 13 Закон України «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)». Наведене свідчить про законність рішення суду першої інстанції та апеляційного господарського суду щодо задоволення позовних вимог.

За результатами касаційного перегляду скаргу ТОВ залишено без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.09.2025 у справі № 917/233/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130707892>.

5. Процесуальні питання

5.1 Щодо проголошення судового рішення

Відсутність повідомлення про дату та час проголошення рішення не впливає на законність та обґрунтованість ухваленого рішення і не може бути підставою для його скасування.

У провадженні Господарського суду Луганської області на стадії ліквідаційної процедури перебуває справа про банкрутство ТОВ «ДТЕК Свердловантрацит» (далі – ТОВ «ДТЕК Свердловантрацит», банкрут).

У межах цієї справи ліквідатор банкрута – арбітражний керуючий звернувся з клопотанням про розгляд ліквідаційного звіту та ліквідаційного балансу ТОВ «ДТЕК Свердловантрацит».

02.04.2025 Господарський суд Луганської області завершив розгляд ліквідаційного звіту та балансу, перейшовши до стадії ухвалення рішення, і призначив проголошення ухвали на 03.04.2025.

Місцевий господарський суд відмовив ліквідатору – арбітражному керуючому у затвердженні згаданих звіту та балансу, з чим погодився суд апеляційної інстанції.

Суди відмовили у затвердженні ліквідаційних документів через неналежне встановлення ліквідатором майнового стану, необґрунтований аналіз дебіторської заборгованості та формальне дослідження субсидіарної відповідальності.

Із судовими рішеннями не погодилися відразу декілька кредиторів.

На переконання касатора ТОВ «Вуглехімічна лабораторія», суди порушили процесуальні норми про обов'язок повідомлення учасників справи про дату проголошення рішення, а Верховний Суд не має висновку щодо застосування ст. 219 ГПК України в цьому контексті.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до ч. 2 ст. 120 ГПК України суд повідомляє учасників справи про дату, час і місце судового засідання чи вчинення відповідної процесуальної дії, якщо їх явка є не обов'язковою.

Згідно зі ст. 219 ГПК України після судових дебатів суд оголошує про перехід до стадії ухвалення судового рішення та час його проголошення в цьому судовому засіданні. У виняткових випадках залежно від складності справи суд може відкласти ухвалення та проголошення судового рішення на строк не більше десяти днів з дня переходу до стадії ухвалення судового рішення, оголосивши дату та час його проголошення.

КГС ВС зазначив, що норми ГПК України не передбачають правових наслідків у вигляді скасування судового рішення у випадку відсутності такого повідомлення.

Ухвалення та проголошення судового рішення не є стадіями розгляду справи по суті.

Проголошення судового рішення є лише процесуальною формою доведення прийнятого рішення до відома учасників справи. Право учасників справи на ознайомлення з повним текстом судового рішення забезпечується шляхом вручення його копій відповідно до вимог ст. 242 ГПК України.

Розгляд справи по суті та стадії ухвалення й оголошення судового рішення є різними етапами процесу: перший передбачає дослідження доказів, заслуховування пояснень та судові дебати і саме тоді забезпечується реалізація принципів змагальності та рівності сторін; другий є процесуальним завершенням розгляду справи та способом доведення результатів судового розгляду до відома учасників.

КГС ВС зауважив, що процесуальний закон не покладає на суд обов'язку забезпечити обов'язкову присутність сторін при проголошенні судового рішення, а лише передбачає право учасників бути присутніми у цьому засіданні. Відповідно, неповідомлення особи про дату та час проголошення рішення не може розцінюватися як порушення її права на участь у розгляді справи та не є підставою для скасування судового рішення в розумінні п. 5 ч. 1 ст. 310 ГПК України.

Крім того, процесуальне законодавство гарантує учасникам справи доступ до повного тексту судового рішення через його виготовлення у письмовій формі та вручення (направлення) копій.

Отже, відсутність повідомлення про дату та час проголошення рішення не впливає на законність та обґрунтованість ухваленого рішення і не може бути підставою для його скасування.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 25.09.2025 у справі № 913/182/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130643837>

Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР за жовтень 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду, судові палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. Київ, 2025. – 30 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 @supremecourt_ua

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua